Sifatli ta’lim – yorqin kelajak

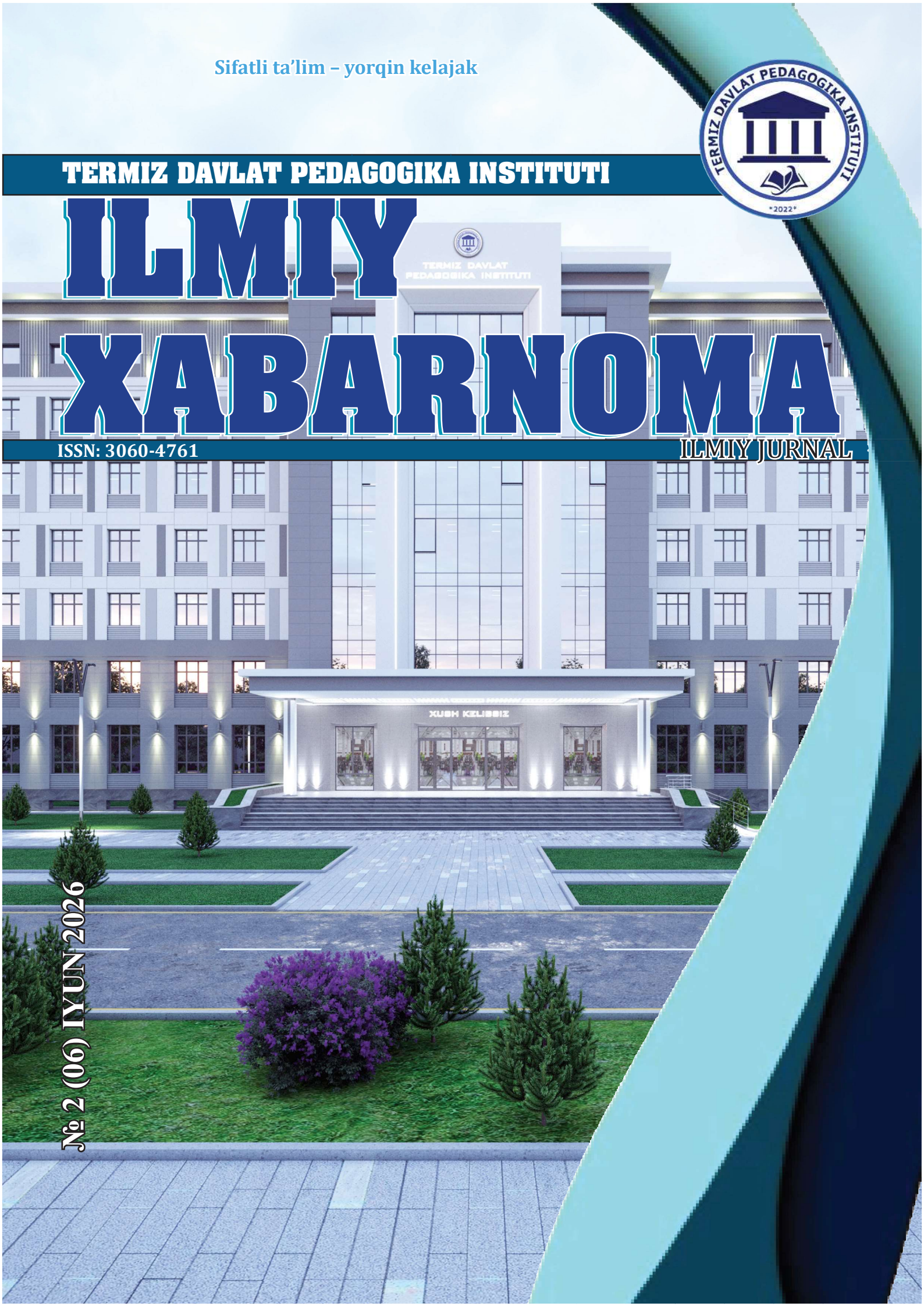
TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

ILMIY XABARNOMA

ISSN: 3060-4761

ILMIY JURNAL

№ 2 (06) IYUN 2026

SIFATLI TA'LIM – YORQIN KELAJAK

ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARNOMASI

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE
PEDAGOGICAL INSTITUTE

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

TERDPI ILMIY XABARNOMASI

2026/ № 2

O'zR OAK ning 2025-yil 24-sentabrdagi
375/5-sonli qarori bilan milliy ilmiy nashrlar
ro'yxatiga kiritilgan

Termiz – 2026

ISSN: 3060-4761

Muassis:
Termiz davlat pedagogika instituti

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARNOMASI

ILMIY-USLUBIY JURNAL
Jurnal bir yilda bosma va elektron (o'zbek, rus, ingliz tillarida) shaklda chop etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 6-iyundagi № 303723-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Matnlarda foydalanilgan manba, ko'chirma, mazmun va ma'lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgar. Jurnaldan ko'chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 12.06.2026
Qog'oz bichimi: 70x85
Bosma tabog'i: 26,25
Ofset bosma. Ofset qog'ozi.
Adadi: 100 nusxa
Bahosi kelishilgan narxda.
Buyurtma: 174
Tahririyat manzili: Termiz tumani "Yangiobod" MFY, At-Termiziy ko'chasi 1-A uy.
"TerDU bosmaxonasi"da chop etildi.
Bosmaxona manzili: Termiz shahri, A.Navoiy ko'chasi, 42 uy.

BOSH MUHARRIR:
Xasanov Azizbek, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Kuldasheva Shaxnoza, kimyo fanlari doktori (DSc), professor

TEXNIK MUHARRIR:
Qurbanov Abdimalik, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

MAS'UL KOTIB:
To'rayev Ro'ziboy, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

TAHRIR HAY'AT A'ZOLARI:
Bernd Müller-Jacquier,f.f.d, professor (Germaniya)
Ponomaryova Lyudmila, p.f.d, professor (Rossiya)
Gerasyov Aleksandr, p.f.d, professor (Rossiya)
Buligina Yelena, f..f.d, professor (Rossiya)
Eshmetov Izzat, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Abdikamalova Aziza, k.f.d, professor (O'zbekiston)
Salixanova Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Jumaeva Dilnoza, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Sagdullayeva Dilafruz, t.f.d, professor (O'zbekiston)
Turamuratov Ulug'bek, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Norbo'tayev Xo'shboq, p.f.d,(DSc) professor (O'zbekiston)
To'rayev Rasul, f.m.f.n, professor (O'zbekiston)
Shamuratova Nagima, q.x.f.d. (DSc), professor (O'zbekiston)
Saidov Chorixon, f.m.f.d, professor (O'zbekiston)
Bozorov Lutfulla, k.f.d., (DSc) (O'zbekiston)
Mahmudov Yusup, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Xudoyqulov Xol, p.f.d, professor (O'zbekiston)
Alimov Parda, f.f.d, professor (O'zbekiston)
Xoliqnazarov Begali, b.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Qodirov Baxtiyor, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Tojiyev Panji, t.f.d,(DSc), dotsent (O'zbekiston)
Qosimov Shavkat, PhD, professor (O'zbekiston)
Saidaxmatov Sharifbek, t.f.f.d., PhD,dotsent (O'zbekiston)
Xudoyberdiyev Shuxrat, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Umarov Aziz, PhD (O'zbekiston)
Abduraxmonov Eldor, k.f.d, ,(DSc), professor (O'zbekiston)
Shabbazova Dilfuza, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nuritdinova Xurshida, PhD (O'zbekiston)
Quvvatova Mohira, PhD (O'zbekiston)
Mardonova Lobar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Nurmatov Norqobil, q.x.f.d, (DSc), professor (O'zbekiston)
Ismailov Botir, PhD, (O'zbekiston)
Sattorov Sardor, PhD (O'zbekiston)
Allamuradov Anvar, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Kabilova Sayyora, PhD (O'zbekiston)
Ismailov Murodulla, PhD, dotsent (O'zbekiston)
Eshmuradov Olmosbek, PhD,dotsent (O'zbekiston)
Isayev Oybek, Phd (O'zbekiston)
Norliyev Rustam, f.f.n, dotsent (O'zbekiston)
Berdiyeva Muhabbat, Phd, professor (O'zbekiston)
Shirnazarova Zamira, Phd,dotsent (O'zbekiston)
Narbasheva Mexri, p.f.n, professor (O'zbekiston)
Kuzimurotova Dinara, Tahririy-nashriyot bo'limi muharriri (O'zbekiston)

ISSN: 3060-4761

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Хасанов Азизбек, доктор педагогических наук (DSc), профессор.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:
Кулдашева Шахноза, доктор химических наук (DSc), профессор

ТЕХНИЧЕСКИЙ РЕДАКТОР:
Курбанов Абдималик, доктор философии по техническим наукам (PhD)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ:
Тураев Рузибой, доктор философии по педагогическим наукам (PhD)

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:
Бернд Мюллер-Жакье, д.ф.н., профессор (Германия)
Пономарева Людмила, д.п.н., профессор (Россия)
Герасёв Александр, д.п.н., профессор (Россия)
Булыгина Елена, д.ф.н., профессор (Россия)
Эшметов Иззат, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Абдикамалова Азиза, д.к.н., профессор (Узбекистан)
Салиханова Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Джумаева Дильноза, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Сагдуллаева Дилафруз, д.т.н, профессор (Узбекистан)
Турамурадов Улугбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Норбутаев Хушбок, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Тураев Расул, к.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Шамуратова Нагима, д.с.н, профессор (Узбекистан)
Саидов Чорихон, д.ф.м.н, профессор (Узбекистан)
Бозоров Лутфулла, д.т.н. (Узбекистан)
Махмудов Юсуп, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Худойкулов Хол, д.п.н, профессор (Узбекистан)
Алимов Парда, ф.ф.н, профессор (Узбекистан)
Халикназаров Бегали, к.б.н, доцент (Узбекистан)
Кодиров Бахтиёр, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Таджиев Панджи, д.т.н., доцент (Узбекистан)
Касимов Шавкат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Саидахматов Шарифбек, д.ф.и.н, доцент (Узбекистан)
Худойбердиев Шухрат, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Умаров Азиз, д.ф.п.н, (Узбекистан)
Абдурахманов Эльдор, д.х.н., профессор (Узбекистан)
Шаббазова Дилфуза, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Нуритдинова Хуршида, д.ф.п.н (Узбекистан)
Кувватова Махира, д.ф.п.н (Узбекистан)
Мардонова Лобар, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нурматов Норкабил, д.с.н., профессор (Узбекистан)
Исмаилов Ботир, д.ф.п.н (Узбекистан)
Сатторов Сардор, д.ф.п.н (Узбекистан)
Алламурадов Анвар, д.ф.п.н. доцент (Узбекистан)
Кабилова Сайёра, д.ф.ф.н, (Узбекистан)
Исмаилов Муродулла, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Эшмурадов Олмосбек, д.ф.п.н, доцент (Узбекистан)
Исаев Ойбек, д.ф.и.н (Узбекистан)
Норлиев Рустам, к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Бердиева Мухаббат, д.ф.п.н, профессор (Узбекистан)
Ширназарова Замира, д.ф.ф.н, доцент (Узбекистан)
Нарбашева Мехри, к.п.н. профессор (Узбекистан)
Кузимуротова Динара, редактор редакционно-издательского отдела, (Узбекистан).

Основатель:
Термезский государственный педагогический институт

НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТЕРМЕЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Журнал издается в печатном и электронном виде (на узбекском, русском, английском языках) в течение одного года.

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан свидетельством № 303723 от 6 июня 2024 года.

Авторы несут ответственность за достоверность источников, выдержек, содержания и информации, используемых в текстах. При копировании из журнала необходимо указывать источник.

Разрешение получено: 12.06.2026.
Размер бумаги: 70x85.
Печатная форма: 26,25.
Офсетная печать.
Офсетная бумага.
Количество: 100 экз.
Цена указана по договорённой цене.
Заказ: 174
Адрес редакции: Термезский район, «Янгиабад» МФМ, улица Ат-Термизи, дом 1-А.
Отпечатано в типографии «ТерГУ».
Адрес типографии: город Термез,улица А.Навоий, дом 42.

ISSN: 3060-4761

Founder:
Termiz State Pedagogical Institute

SCIENTIFIC BULLETIN OF TERMEZ STATE PEDAGOGICAL INSTITUTE

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL

The magazine is published in printed and electronic form (in Uzbek, Russian, English) in one year.

Registered by the Information and Mass Communications Agency under the Presidential Administration of the Republic of Uzbekistan with certificate No. 303723 dated June 6, 2024.

The authors are responsible for the accuracy of the sources, excerpts, content and information used in the texts. When copying from a journal, the source must be noted.

Permission to print: 12.03.2026
Paper size: 70x85
Printing plate: 26.25
Offset printing.
Offset paper.
Quantity: 100 copies
Price at the agreed price.
Order: 174
Editorial address: Termez district, «Yangiabad» MCK, At-Termiziy street, 1-A.
Printed at the "TerSU printing house". Address: Termez city, A.Navoiy street, 42.

THE EDITOR-IN-CHIEF:
Xasanov Azizbek, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Kuldasheva Shakhnoza, Doctor of Chemical Sciences (DSc), Professor

TECHNICAL EDITOR:
Qurbanov Abdimalik, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences

RESPONSIBLE SECRETARY:
Turaev Ruziboy, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:
Bernd Müller-Jacquier, Doctor of Philological Sciences, Professor (Germany)
Ponomaryova Lyudmila, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Gerasyov Aleksandr, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia)
Buligina Yelena, Doctor of Philological Sciences, Professor (Russia)
Eshmetov Izzat, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Abdikamalova Aziza, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Salikhanova Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Jumaeva Dilnoza, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Sagdullayeva Dilafruz, Doctor of Technical Sciences, Professor (Uzbekistan)
To'ramuratov Ulug'bek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Norbo'tayev Xo'shboq, Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
To'rayev Rasul, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Shamuratova Nagima, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Prof. (Uzbekistan)
Saidov Chorikhon, Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Prof. (Uzbekistan)
Bozorov Lutfulla, Doctor of Technical Sciences (DSc), (Uzbekistan)
Mahmudov Yusup, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Khudoyqulov Khol, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Parda Alimov, Candidate of Philological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Xoliqnazarov Begali, Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, (Uzbekistan)
Qodirov Baxtiyor, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Tojiyev Panji, Doctor of Technical Sciences (DSc), Associate Professor (Uzbekistan)
Qosimov Shavkat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Saidakhmatov Sharifbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Khudoyberdiyev Shuxrat, PhD (Uzbekistan)
Umarov Aziz, PhD (Uzbekistan)
Abduraxmonov Eldor, Doctor of Chemical Sciences, Professor (Uzbekistan)
Shabbazova Dilfuza, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nuritdinova Khurshida, PhD (Uzbekistan)
Quvvatova Mohira, PhD (Uzbekistan)
Mardonova Lobar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Nurmatov Norqobil, Doctor of Agricultural Sciences (DSc), Profess. (Uzbekistan)
Ismailov Botir, PhD (Uzbekistan)
Sattorov Sardor, PhD (Uzbekistan)
Allamuradov Anvar, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Kabilova Sayyora, PhD, (Uzbekistan)
Ismailov Murodulla, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Eshmuradov Olmosbek, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Isayev Oybek, PhD (Uzbekistan)
Norliyev Rustam, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor (Uzbekistan)
Berdiyeva Muhabbat, PhD, Professor (Uzbekistan)
Shirnazarova Zamira, PhD, Associate Professor (Uzbekistan)
Narbasheva Mexri, Candidate of Psychological Sciences, Professor (Uzbekistan)
Kuzimurotova Dinara, Editor, Editorial-Publishing Department (Uzbekistan)

SIFATLI TA'LIM – YORQIN KELAJAK
ISSN: 3060-4761
TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

UDK: 378.147:796.071.4
ORCID:https://orsid.org/0009-0007-7649-566X

XOLIQNAZAROV AZAMAT BEGALIYEVICH
Termiz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: xoliqnazarovazamat8@gmail.com

JISMONIY TARBIYA BO'LAJAK O'QITUVCHILARINING KASBIY FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

ANNOTATSIYA: Mazkur maqola oliy pedagogik ta'lim tizimida jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishning nazariy-pedagogik asoslarini tadqiq etishga bag'ishlangan. Tadqiqotning dolzarbligi kompetensiyaviy yondashuv hamda amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim sharoitida talabalar kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish zarurati bilan belgilanadi. Mahalliy va xorijiy ilmiy tadqiqotlar tahlili asosida kasbiy samaradorlik shaxsning integrativ sifati sifatida yoritilib, uning motivatsion, kognitiv, faoliyatga oid hamda refleksiv komponentlardan tarkib topishi asoslab berilgan.

Maqolada 2024-yilda Termiz davlat pedagogika instituti bazasida "Jismoniy madaniyat" ta'lim yo'nalishi talabalari ishtirokida o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalari bayon etilgan. Tadqiqot jarayonida talabalarning kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish va pedagogik refleksiyasini shakllantirishga qaratilgan maxsus pedagogik shart-sharoitlar amaliyotga joriy etildi. Olingan natijalar tajriba guruhidagi talabalarda kasbiy samaradorlik ko'rsatkichlarining ijobiy o'sish dinamikasini namoyon etib, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining yuqori samaradorligini tasdiqladi.

KALIT SO'ZLAR: *kasbiy samaradorlik, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari, pedagogik tayyorgarlik, oliy ta'lim, kasbiy kompetensiyalar, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, pedagogik tajriba, ta'lim texnologiyalari, pedagogik refleksiya, kasbiy rivojlanish*

ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

АННОТАЦИЯ: Статья посвящена исследованию теоретико-педагогических основ повышения эффективности профессиональной деятельности будущих учителей физической культуры в системе высшего педагогического образования. Актуальность работы обусловлена необходимостью совершенствования профессиональной подготовки студентов в условиях компетентностного подхода и практико-ориентированного обучения. На основе анализа отечественных и зарубежных научных исследований раскрыта сущность профессиональной эффективности как интегративного качества личности, включающего мотивационный, когнитивный, деятельностный и рефлексивный компоненты. Представлены результаты педагогического эксперимента, проведённого в 2024 году на базе Термезского государственного педагогического института с участием студентов направления «Физическая культура». В ходе исследования были внедрены специальные педагогические условия, направленные на развитие профессиональных умений и педагогической рефлексии студентов. Полученные данные свидетельствуют о положительной динамике показателей профессиональной эффективности у студентов экспериментальной группы и подтверждают результативность практико-ориентированных образовательных технологий.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *профессиональная эффективность, будущие учителя физической культуры, педагогическая подготовка, высшее образование, профессиональные компетенции, практико-ориентированное обучение, педагогический эксперимент, образовательные технологии, педагогическая рефлексия, профессиональное развитие.*

THEORETICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS FOR IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF PROFESSIONAL ACTIVITIES OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

ABSTRACT: This article examines the theoretical and pedagogical foundations for improving the effectiveness of professional activities of future physical education teachers in higher pedagogical education. The relevance of this study stems from the need to improve students' professional training through a competency-based approach and practice-oriented learning. Based on an analysis of domestic and international scientific research, the essence of professional effectiveness is revealed as an integrative personality trait encompassing motivational, cognitive, action-oriented, and reflective components. The article presents the results of a pedagogical experiment conducted in 2024 at the Termez State Pedagogical Institute with the participation of students majoring in Physical Education. During the study, special pedagogical conditions were introduced aimed at developing students' professional skills and pedagogical reflection. The data obtained demonstrate positive dynamics in professional effectiveness indicators among students in the experimental group and confirm the effectiveness of practice-oriented educational technologies.

KEY WORDS: *professional effectiveness, future physical education teachers, teacher training, higher education, professional competencies, practice-oriented learning, pedagogical experiment, educational technologies, pedagogical reflection, professional development*

ISSN: 3060-4761

KIRISH. Oliy pedagogik ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan zamonaviy islohotlar jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligiga nisbatan yanada yuqori talablarni qo'ymoqda. Zamonaviy mutaxassis nafaqat harakat faoliyatini o'qitish metodikasini mukammal egallagan bo'lishi, balki ta'lim jarayonini samarali tashkil eta olish, pedagogik qarorlar qabul qilish, o'z faoliyatini reflektiv tahlil qilish hamda ta'lim oluvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlash kompetensiyalariga ham ega bo'lishi zarur.

Kompetensiyaviy ta'lim modeli sharoitida bo'lajak pedagoglarning kasbiy faoliyati samaradorligini oliy ta'lim bosqichidayoq oshirish muammosi alohida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, pedagogika oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari ko'pincha jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish, samarali o'qitish metodlarini tanlash hamda o'quvchilarning o'quv faoliyatini boshqarishda muayyan qiyinchiliklarga duch keladilar. Mazkur holat talabalar kasbiy samaradorligini shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlarini ilmiy asoslash zaruratini yuzaga keltiradi.

Jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy faoliyati o'ziga xos xususiyatga ega bo'lib, u pedagogik, psixologik hamda harakat faoliyatiga oid komponentlarning uzviy uyg'unligini ifodalaydi. Ushbu faoliyat samaradorligi kasbiy motivatsiyaning shakllanganlik darajasi, metodik bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda pedagogik refleksiya qobiliyatining rivojlanganligi bilan belgilanadi.

Pedagog kadrlarni kasbiy tayyorlash masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlar soni salmoqli bo'lishiga qaramay, jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilari faoliyati samaradorligini kompleks shakllantirish muammosi, ayniqsa talabalarning nazariy va amaliy tayyorgarligini integratsiyalash nuqtai nazaridan, yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Shu munosabat bilan 2024-yilda Termiz davlat pedagogika instituti bazasida jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlarni nazariy jihatdan asoslash va amaliy jihatdan sinovdan o'tkazishga qaratilgan ilmiy tadqiqot amalga oshirildi.

Tadqiqot maqsadi - kasbiy tayyorgarlik jarayonida jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishning pedagogik asoslarini nazariy jihatdan asoslash va aniqlashdan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Pedagogika fanida o'qituvchining kasbiy faoliyati bilimlar, ko'nikmalar, motivatsiya hamda shaxsiy sifatlarning o'zaro integratsiyalashgan murakkab tizimi sifatida talqin etiladi. L.S. Vigotskiy ilmiy qarashlarida shaxsning kasbiy shakllanishi ijtimoiy tabiatga ega jarayon ekanligi ta'kidlanib, rivojlanish faol ishtirok va ta'lim muhiti bilan o'zaro ta'sir jarayonida amalga oshishi asoslab berilgan.

A.N. Leontyev faoliyatni shaxs shakllanishining asosiy omili sifatida ko'rib, kasbiy harakatlar samaradorligi faoliyat maqsadlari va motivlarining anglanganlik darajasiga bog'liqligini qayd etadi. Mazkur yondashuv bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi, chunki pedagogik faoliyat ta'lim metodlari va vositalarini ongli ravishda tanlashni talab qiladi.

V.A. Slastenin, N.V. Kuzmina hamda V.A. Kan-Kalik tadqiqotlarida pedagogik mahoratning tuzilmasi yoritilib, u kasbiy bilimlar, kommunikativ ko'nikmalar, pedagogik tafakkur va refleksiv qobiliyatlar majmuasidan iborat ekanligi ko'rsatib berilgan. Zamonaviy ilmiy izlanishlarda esa pedagog kadrlar tayyorlashning axborotga yo'naltirilgan modelidan faoliyatga asoslangan hamda amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim modeliga o'tish zarurligi alohida ta'kidlanadi.

Jismoniy tarbiya ta'limi sohasidagi tadqiqotlarda bo'lajak o'qituvchi faoliyati samaradorligi, avvalo, nazariy bilimlarni ta'lim oluvchilarning harakat faoliyatini tashkil etishga oid amaliy ko'nikmalar bilan integratsiyalash qobiliyati orqali belgilanadi.

Shunday qilib, olib borilgan adabiyotlar tahlili talabalar kasbiy samaradorligini kompleks rivojlantirishga yo'naltirilgan yaxlit pedagogik tizimni ishlab chiqish zarurligini ko'rsatdi.

Tadqiqot 2024-yilda Termiz davlat pedagogika instituti bazasida amalga oshirildi. Tajribada "Jismoniy madaniyat" ta'lim yo'nalishining 2-3-bosqich talabalari ishtirok etdilar.

Umumiy tanlanma hajmi 60 nafar talabani tashkil etib, ular quyidagicha guruhlarga ajratildi:

- tajriba guruhi - 30 nafar talaba;
- nazorat guruhi - 30 nafar talaba.

Tadqiqot jarayoni uch bosqichda tashkil etildi:

1. Aniqlovchi bosqich. Mazkur bosqichda talabalarning kasbiy faoliyat samaradorligining dastlabki darajasi quyidagi mezonlar asosida aniqlashtirildi:

- motivatsion mezon;
- kognitiv mezon;
- faoliyatga oid mezon;
- refleksiv mezon.

2. Shakllantiruvchi bosqich.

Tajriba guruhida quyidagi pedagogik shart-sharoitlar amaliyotga joriy etildi:

- kasbiy vaziyatlarni modellashtirish;
- mikroo'qitish (mikrodarslar tashkil etish);
- o'quv mashg'ulotlarini refleksiv tahlil qilish;
- amaliyotga yo'naltirilgan topshiriqlarni qo'llash;
- faol o'qitish metodlaridan foydalanish.

Nazorat guruhi talabalari esa an'anaviy o'quv dasturi asosida ta'lim oldilar.

3. Nazorat bosqichi. Ushbu bosqichda talabalarning kasbiy samaradorlik darajasi qayta diagnostika qilinib, tajriba natijalari taqqoslama tahlil asosida baholandi.

ISSN: 3060-4761
TerDPI ILMIY XABARNOMASI / SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI / НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

Tadqiqot metodlari:
- pedagogik kuzatuv;
- anketa so'rovi;
- o'quv mashg'ulotlarini ekspert baholash;
- kasbiy bilimlarni test sinovlari orqali aniqlash;
- ma'lumotlarni matematik-statistik qayta ishlash usullari.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Tadqiqotning tajriba bosqichi jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan joriy etilgan pedagogik shart-sharoitlarning samaradorligini tekshirishni maqsad qilgan. Baholash kasbiy samaradorlikning o'zaro bog'liq bo'lgan quyidagi to'rtta komponenti asosida amalga oshirildi:
- motivatsion komponent;
- kognitiv komponent;
- operatsion-faoliyatga oid komponent;
- refleksiv komponent.

Diagnostik jarayon tajribaning konstatatsion (boshlang'ich) hamda nazorat bosqichlarida amalga oshirildi.

Dastlabki diagnostika natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning aksariyati kasbiy samaradorlikning o'rta va past darajalari bilan tavsiflandi. Bu holat kasbiy shakllanishning dastlabki bosqichlariga xos bo'lgan tabiiy pedagogik holat sifatida baholandi.

1-jadval

Kasbiy samaradorlik komponentlarining shakllanganlik darajasining boshlang'ich ko'rsatkichlari (%)

Komponent	Yuqori	O'rta	Past
Motivatsion	21,7	48,3	30,0
Kognitiv	18,3	50,0	31,7
Faoliyatga oid	16,7	46,7	36,6
Refleksiv	15,0	45,0	40,0

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, barcha komponentlar bo'yicha yuqori darajadagi ko'rsatkichlar ulushi nisbatan past bo'lib, talabalarning aksariyati o'rta darajada jamlangan. Ayniqsa, refleksiv va faoliyatga oid komponentlarda past darajadagi ko'rsatkichlarning yuqoriligi talabalarda pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'z-o'zini baholash hamda amaliy pedagogik harakatlarni samarali tashkil etish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatadi.

Mazkur natijalar bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligida amaliy faoliyat, refleksiya va kasbiy motivatsiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus pedagogik ta'sir choralarini joriy etish zarurligini tasdiqlaydi.

Tajriba guruhida pedagogik shart-sharoitlar joriy etilgandan so'ng kasbiy samaradorlikning barcha komponentlari bo'yicha sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Olingan natijalar talabalarning kasbiy motivatsiyasi, nazariy bilimlari, amaliy faoliyat ko'nikmalari hamda refleksiv qobiliyatlari rivojlanishida barqaror o'sish dinamikasi mavjudligini ko'rsatdi.

2-jadval.

Tajribadan so'ng talabalarning kasbiy samaradorlik darajasi (%)

Komponent	Guruh	Yuqori	O'rta	Past
Motivatsion	Tajriba	60,0	33,3	6,7
	Nazorat	36,7	46,6	16,7
Kognitiv	Tajriba	55,0	38,3	6,7
	Nazorat	33,3	50,0	16,7
Faoliyatga oid	Tajriba	53,3	36,7	10,0
	Nazorat	30,0	48,3	21,7
Refleksiv	Tajriba	50,0	40,0	10,0
	Nazorat	28,3	46,7	25,0

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tajriba guruhida barcha komponentlar bo'yicha yuqori darajadagi ko'rsatkichlar sezilarli darajada oshgan. Ayniqsa motivatsion va kognitiv komponentlarda yuqori daraja ulushining ortishi talabalarning kasbiy faoliyatga nisbatan ongli munosabati va nazariy tayyorgarligi mustahkamlanganligini ko'rsatadi.

Faoliyatga oid komponent bo'yicha ijobiy dinamika amaliy mashg'ulotlar, mikroo'qitish hamda kasbiy vaziyatlarni

modellashtirish samaradorligini tasdiqlaydi. Refleksiv komponentdagi o'sish esa talabalarda pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'z faoliyatini baholash va takomillashtirish ko'nikmalarining rivojlanganligini anglatadi.

Nazorat guruhida ham ayrim ijobiy siljishlar kuzatilgan bo'lsa-da, ularning ko'rsatkichlari tajriba guruhi natijalariga nisbatan ancha past bo'lib qoldi. Bu holat amaliyotga yo'naltirilgan pedagogik shart-sharoitlarning kasbiy samaradorlikni shakllantirishdagi muhim omil ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Pedagogik kuzatuvlar hamda ekspert baholash natijalari tajriba guruhi talabalari faoliyatida quyidagi ijobiy o'zgarishlar yuz berganligini ko'rsatdi:

- o'quv mashg'ulotlarini o'tkazish jarayonida ishonchlilik va pedagogik ishonchning ortishi;
- jismoniy tarbiya darslarining tuzilmasi va tashkiliy izchilligining takomillashuvi;
- o'qitish metodlarini ongli va maqsadga muvofiq tanlash ko'nikmasining rivojlanishi;
- teskari aloqadan faol foydalanish darajasining oshishi;
- pedagogik refleksiya ko'nikmalarining shakllanishi va rivojlanishi.

Tajriba jarayonida talabalar mashg'ulotlarni rejalashtirishda yuqori darajadagi mustaqillikni namoyon eta boshladilar hamda pedagogik faoliyat davomida o'z harakatlarini tahlil qilish va zarur hollarda ularni moslashtirish qobiliyatiga ega bo'ldilar. Bu holat ularning kasbiy tayyorgarligi sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarilganligini ko'rsatadi.

Olingan natijalar faoliyatga asoslangan yondashuvning asosiy g'oyasini tasdiqlaydi, ya'ni kasbiy samaradorlik, avvalo, faol amaliy faoliyat jarayonida shakllanadi. Talabalarni pedagogik vaziyatlarni modellashtirish jarayoniga jalb etish real kasbiy muhitga maksimal darajada yaqin sharoitlarni yaratishga xizmat qildi.

Refleksiv komponent ko'rsatkichlarining sezilarli darajada oshgani bo'lajak pedagoglarda kasbiy o'zini anglash jarayoni shakllanayotganligini ko'rsatadi. Mazkur holat pedagogning kasbiy yetukligini belgilovchi muhim mezonlardan biri hisoblanadi.

Guruhlar o'rtasidagi farqlar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy tayyorlov tizimi kasbiy sifatlarning asta-sekin rivojlanishini ta'minlaydi, biroq maxsus tashkil etilgan pedagogik shart-sharoitlar ushbu jarayonni sezilarli darajada jadallashtiradi.

Olingan ma'lumotlar zamonaviy kasbiy ta'lim tadqiqotlari natijalari bilan hamohang bo'lib, ularga ko'ra pedagog kadrlar tayyorlash samaradorligi nazariy ta'lim bilan amaliy faoliyatning integratsiyalashuv darajasiga bevosita bog'liqdir.

Tajriba natijalari ishlab chiqilgan pedagogik shart-sharoitlar tizimi jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy samaradorligini kompleks rivojlantirishga samarali ta'sir ko'rsatishini eksperimental jihatdan tasdiqladi.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot oliy pedagogik ta'lim sharoitida jismoniy tarbiya bo'lajak o'qituvchilarining kasbiy faoliyati samaradorligini oshirishning pedagogik asoslarini nazariy jihatdan asoslash va eksperimental tekshirishga qaratildi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, pedagogning kasbiy samaradorligi motivatsion, kognitiv, operatsion-faoliyatga oid hamda refleksiv komponentlarni o'z ichiga oluvchi integrativ shaxsiy-faoliyatli tuzilma bo'lib, u maxsus tashkil etilgan kasbiy tayyorgarlik jarayonida shakllanadi.

2024-yilda Termiz davlat pedagogika instituti bazasida o'tkazilgan pedagogik tajriba natijalari amaliy-faoliyatga yo'naltirilgan ta'limni ta'minlovchi pedagogik shart-sharoitlar majmuasini joriy etishning samaradorligini tasdiqladi. Tadqiqot davomida kasbiy vaziyatlarni modellashtirish, mikroo'qitish, o'quv mashg'ulotlarini refleksiv tahlil qilish hamda faol o'qitish metodlaridan foydalanish talabalarning kasbiy tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshirishga xizmat qilishi aniqlandi.

Nazorat va tajriba guruhlari ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlili tajriba guruhi talabalari orasida kasbiy samaradorlikning barcha komponentlari bo'yicha yaqqol ijobiy o'sish dinamikasi kuzatilganligini ko'rsatdi. Eng sezilarli o'zgarishlar motivatsion hamda faoliyatga oid komponentlarda aniqlanib, bu talabalarda kasbiy yo'nalganlikning kuchayishi, pedagogik faoliyatga bo'lgan ishonchning ortishi va o'quv jarayonini mustaqil tashkil etish qobiliyatining rivojlanganligini tasdiqlaydi. Refleksiv komponentning sezilarli darajada rivojlanishi esa bo'lajak o'qituvchilarda o'z faoliyatini tahlil qilish va pedagogik jihatdan o'zini takomillashtirish ko'nikmalarining shakllanganligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. *Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardayev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.*
2. *Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent: Fan, 2017. 296 b.*
3. *Xo'jayev N.X. Pedagogika nazariyasi. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020. 312 b.*
4. *Kerimov F.A., Umarov M.N. Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi. Toshkent: Ilm Ziyo, 2018. 284 b.*
5. *Выготский Л.С. Педагогическая психология. Москва: Юрайт, 2019. 509 с.*
6. *Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва: Смысл, 2005. 352 с.*
7. *Сластёнин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика. Москва: Академия, 2018. 608 с.*
8. *Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высшая школа, 1990. 119 с*